

УДК 657

Дячук О.В.,

Новодворська В.В., к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

МІСЦЕ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті досліджено теоретичні аспекти управління кредиторською заборгованістю на підприємствах АПК в умовах ринкового середовища.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, методика, класифікація, аналіз, управління заборгованістю.

Dyachuk O., Novodvorskaya V.

PLACE OF ACCOUNT PAYABLE IN SYSTEM MANAGEMENT BY ENTERPRISE

This article explores the theoretical aspect soft be accounts payable be company of APK in the conditions of market environment.

Keywords: accounts payable, methodology, classification, analysis, debt management.

Дячук О.В., Новодворська В.В.

МЕСТО КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЕМ

В статье исследовано теоретические аспекты управления кредиторской задолженностью на предприятиях АПК в условиях рыночной среды.

Ключевые слова: кредиторская задолженность, методика, классификация, анализ, управление задолженностью.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок важливими науковими та практичними завданнями. Господарська діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з використанням коштів, що перебувають у безперервному кругообігу. У складі джерел коштів підприємства значну питому вагу займають позикові кошти, а саме кредиторська заборгованість.

Проте одним з найбільш складних і суперечливих питань бухгалтерського обліку все таки є облік кредиторської заборгованості,

Дячук О.В., Новодворська В.В.

що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів.

Кредиторська заборгованість має великий вплив на фінансові результати підприємства та на господарську діяльність загалом. Для підвищення фінансової результативності всіх видів звичайної діяльності та забезпечення платоспроможності підприємствам необхідно прискорити кругообіг оборотного капіталу. Тому, для того щоб ефективно використовувати позикові кошти підприємства необхідно навчитися правильно управляти ними.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми управління кредиторською заборгованістю вивчали і досліджували як вітчизняні так і зарубіжні науковці: С.М. Барац, Ф.Ф. Бутинець, О.М. Галаган, Є.В. Орлов, А.Б. Борисов, В.Б. Івашкевич, Н.Н. Макарова, Я.В. Соколов та інші.

Цілі статті. Метою статті є визначення сутності, класифікації та аналізу кредиторської заборгованості з метою отримання якісної інформації для управлінського персоналу підприємства, а також визначення шляхів ефективного управління кредиторською заборгованістю.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах глобальної економічної кризи надзвичайно важливе значення в забезпеченні ефективності функціонування підприємств має раціональна організація здійснення розрахункових операцій. Прискорення оборотності грошових коштів – один з важливих шляхів поліпшення фінансового становища виробничих господарюючих суб'єктів.

Ринкові умови господарювання вимагають приведення в дію факторів, які здійснюють безпосередній вплив на ефективність управління. Для забезпечення ефективної діяльності підприємства, дуже важливим є управління розмірами кредиторської заборгованості. Незабезпеченість підприємств власними оборотними коштами зумовлена недоліками в організації обліку та аналізі кредиторської заборгованості. Крім того, статистичні дані свідчать про те, що ця заборгованість характеризується, у свою чергу, досить високим рівнем питомої ваги простроченої заборгованості.

Особливе місце в кредиторській заборгованості займають численні розрахунки з постачальниками і підрядниками. Окрім цього, наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства. Кредиторська заборгованість надає можливість

підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з іншого боку - зменшує показники платоспроможності і ліквідності. Ефективне управління кредиторською заборгованістю дає можливість усунути негативні наслідки її наявності.

Для нормального функціонування всіх ланок господарства необхідно мати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, зокрема про кредиторську заборгованість.

Враховуючи те, що історія існування кредиторської заборгованості є давньою, в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо трактування цього поняття.

Так, Бутинець Ф.Ф. розглядає кредиторську заборгованість, як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві чи для перепродажу [3].

Деякі науковці визначають кредиторську заборгованість як грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені.

Як правова категорія, кредиторська заборгованість – це особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією та її кредиторами [9].

Незважаючи на те, що одні дослідники визначають кредиторську заборгованість як грошові кошти, інші – як частину майна, ще інші – як форму розрахунків, проте кредиторська заборгованість є невід'ємним етапом повторювального кругообігу капіталу, що призводить до здійснення безперервних господарських операцій на підприємстві, тобто здійснення господарських операцій є причиною безперервних платежів та грошових надходжень. Саме тому важливо розглядати кредиторську заборгованість як складову капіталу.

Визначено, що економічній сутності кредиторської заборгованості притаманні наступні ознаки:

- примусовий характер економічних відносин;
- риса заміщення оборотних засобів підприємства;
- відрізняється швидкістю розповсюдження від підприємства до підприємства по ланцюгу взаємопов'язаних платежів, що викликає необхідність заліків взаємних вимог;
- може трансформувати безготівкові розрахунки, зокрема, змінювати способи платежів.

Важливим моментом в обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є класифікація такої кредиторської заборгованості. У науковій літературі наводять притаманні різні класифікаційні ознаки поточної кредиторської заборгованості.

П(С)БО 11 "Зобов'язання" визначає методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності, загальну класифікацію зобов'язань, що є характерною для багатьох сільськогосподарських підприємств.

Однак для управління кредиторською заборгованістю найбільш доцільно виділити такі види заборгованості за розрахунками (рис.1).

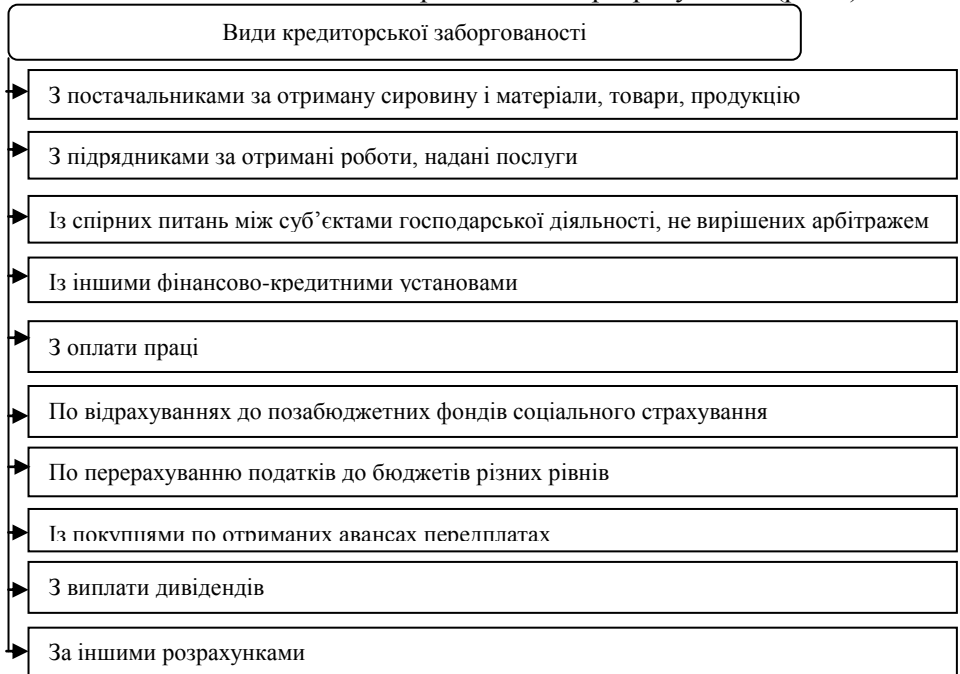

Рис. 1. Види кредиторської заборгованості

Найпоширенішою ознакою класифікації боргів підприємства є термін погашення, що є також важливо для управління заборгованістю. За цим критерієм кредиторську заборгованість перед постачальниками та підрядниками класифікують наступним чином:

- з терміном погашення до трьох місяців;

- з терміном погашення від трьох до шести місяців;
- з терміном погашення більше шести місяців.

Тому пропонуємо використовувати наступну таблицю за видами кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками, використовуючи при цьому таку класифікаційну ознаку як виконання умов погашення (табл.1).

Таблиця 1

Групування кредиторської заборгованості за термінами погашення та виконанням умов розрахунків

Вид заборгованості	Кредиторська заборгованість									
	всього	у т. ч. за термінами погашення, грн.			з неї прострочена					
		до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	терміни прострочення			сума, грн.	причини виникнення	вжиті заходи
					до 3 місяців	від 3 до 6	більше 6			
Період										
Січень										
Лютий										
і т.д.										

Зобов'язання підприємства по розрахунках з постачальниками та підрядниками – це короткострокові зобов'язання, що виникають при постачанні продукції чи наданні послуг. Дані зобов'язання повинні погашатися згідно договорів про купівлю-продаж товарів, що укладаються з постачальниками чи підрядниками. В цих договорах зазначається предмет, строк дії та ціна договору, відповідальність та зобов'язання сторін тощо. Розрахунки з постачальниками та підрядниками здійснюються після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг або одночасно з ними за згодою організації або по її дорученню, або за передоплатою.

Велике значення слід приділити вибору форм розрахунків з покупцями та замовниками. Вдалий вибір форми розрахунків дасть можливість покращити взаємовідносини з покупцями та сприятиме більш швидкому розрахунку за поставлену продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані матеріальні цінності, виконанні роботи і наданні послуги призначено рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Інструкцією про застосування Плану рахунків

передбачено три субрахунки до даного рахунку. Тому вважаємо за доцільне до даного рахунку відкривати рахунки третього порядку для відображення інформації за видами кредиторської заборгованості. Наприклад:

- 631.1 «Термін погашення до 3 місяців»
- 631.2 «Термін погашення від 3 до 6 місяців»
- 631.3. «Термін погашення від 6 до 12 місяців».

Важливим елементом управління кредиторською заборгованістю є її аналіз, тому керівництво підприємством повинно мати оперативну та об'єктивну інформацію щодо стану кредиторської заборгованості, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

Аналіз кредиторської заборгованості підприємства проводиться на основі використання його фінансової звітності. Для того щоб співвіднести динаміку величини кредиторської заборгованості зі змінами масштабів діяльності підприємства, при розрахунку ряду коефіцієнтів оборотності кредиторської заборгованості використовуються показники фінансових результатів.

Управління кредиторською заборгованістю базується на специфічних принципах та методологічних засадах, які дозволяють виділити управління кредиторською заборгованістю, як окремий блок управління.

Модель управління кредиторською заборгованістю суб'єкта господарювання формується як сукупність окремих фінансово – математичних методів, які виступають методологічним базисом процесу управління, конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень [7].

Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи (рис. 2).

Деякі науковці вважають, що проблема неплатежів пов'язана зі зростанням кредиторської заборгованості підприємств та організацій. Проте, на наш погляд, між проблемою неплатежів та зростанням кредиторської заборгованості підприємств існує зворотний зв'язок.

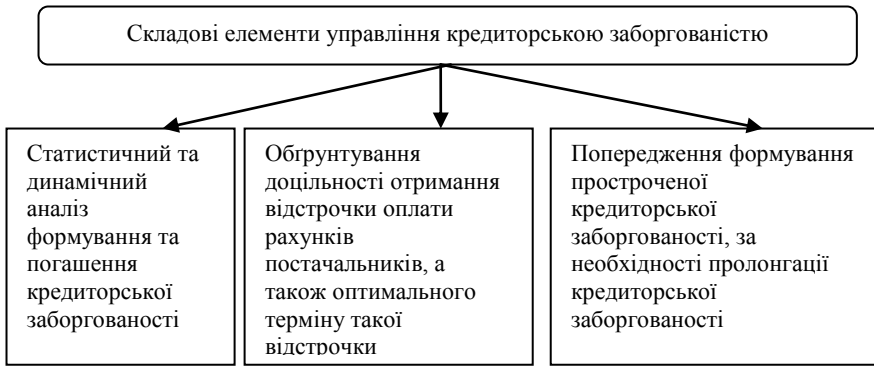

Рис. 2. Складові елементи моделі управління кредиторською заборгованістю

Значне скорочення попиту на продукцію вітчизняних підприємств, втрата ринків збуту та сировини не була підкріплена своєчасними та ефективними діями уряду щодо структурної перебудови економіки, створення пільгових умов переорієнтації виробництва на випуск конкурентоспроможної продукції.

Обмежувальна грошово-кредитна політика держави, спрямована насамперед на подолання інфляції та стабілізацію валютного курсу, що гальмує виконання суб'єктами господарювання своїх платіжних зобов'язань. Отже, відповідальність за вирішення проблеми неплатежів не може бути покладено суто на підприємства.

Спостерігається відсутність прозорої системи взаєморозрахунків між підприємствами, яка передбачає, передусім, фінансову та майнову відповідальність суб'єктів підприємництва за наслідки їхньої діяльності.

Звідси, для ефективної діяльності та розвитку підприємства необхідно контролювати та своєчасно приймати рішення. Важливими об'єктами контролю та управління за сучасних умов залишаються кредиторська заборгованість. Механізмом, який регулює усі процеси, пов'язані з цією категорією є кредитна політика підприємства.

Висновки. Ефективна політика управління кредиторською заборгованістю дає змогу розширювати ринки збуту товарів, залучати нових реалізаторів продукції.

Для нормального функціонування підприємство повинно бути забезпечене необхідним розміром обігового капіталу. Нестача обігового капіталу зумовлює необхідність додаткового фінансування,

відповідно і додаткових витрат на його забезпечення. Зміна величини обігового капіталу зумовлена зміною таких складників: величини запасів, кредиторської заборгованості.

Управління кожним із складників потребує формування ефективної політики. Підприємства надають перевагу попередній оплаті або оплаті за фактом доставки, адже в цьому разі не виникає ризику неповернення грошових коштів за реалізовану продукцію. Водночас посилення конкуренції за канали розповсюдження продукції між виробниками, які працюють в одному ринковому сегменті, диктує свої вимоги. Відвантаження продукції з відтермінуванням платежу стає однією з основних умов під час підписання договорів на продаж продукції.

Як збільшення, так і зменшення кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Отже, аналізуючи дані про стан кредиторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві.

Внаслідок проведеного дослідження можна стверджувати, що кредиторська заборгованість є важливими складниками складного механізму підприємства. Саме тому визначенню та вивченню цієї категорії необхідно приділяти важливе значення, адже від прийнятих сьогодні рішень залежать стан та перспективи розвитку підприємства завтра.

1. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р. П. Гончарук // Вісник ЖДТУ: економічні науки. – 2012. - №1. – 48-51.
2. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованість як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н. Л. Марусяк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №7. – С. 90-95.
3. Марчак Н. В. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств / Н. В. Марчак, О. О. Фокіна // Інноваційна економіка. – 2011. - №2. – С.237-239.
4. Омецінська І. Я. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками: сутність, умови визнання та облік / І. Я. Омецінська // Інноваційна економіка. – 2012.- №11. – С.264-267.
5. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. для студентів вузів / Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун; М-во освіти і науки України, Житомирський інж.-технол.ін-т. – Вид.2-ге, доп. 1 перероб.. - Житомир: Рута, 2001. – 574 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20.

7. Сіренко Н.М. Вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства / Н. М. Сіренко, О. В. Смирнова // Агросвіт. – 2011. - №22. – С.44-46.
8. Сук Л. К., Сук П. Л. Організація бухгалтерського обліку: Підручник – К.: Каравела; Піча Ю. В., 2009. – 624 с.
9. Чебанова Н. В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Н. В. Чебанова, Ю. А. Василенко. – К.:Видавничий центр «Академія», 2002. – 672 с.